

Na 100-lecie Wydziału - Początki Wydziału Elektrycznego Politechniki Warszawskiej

W 2021 r. przypada stulecie powstania Wydziału Elektrycznego Politechniki Warszawskiej. W artykule przedstawiono jego historię od jego powstania w 1921 r., aż do wybuchu II wojny światowej. Omówiono rolę jego pierwszych profesorów: Kazimierza Drewnowskiego, Mieczysława Pożaryskiego, Stanisława Odrowąża-Wysockiego, Konstantego Żórawskiego, Leona Staniewicza i Romana Trehcińskiego. Zwrócono uwagę na fenomen szybkiego utworzenia wydziału. Do końca roku akademickiego 1924/25 w pustych budynkach po rosyjskiej uczelni, powstał pełnowartościowy wydział.

Tło historyczne

Polskie wyższe szkolnictwo techniczne powstawało na ziemiach polskich stosunkowo wcześniej. Projekt powołania wyższej szkoły technicznej zrodził się już w 1815 r. W 1816 r. Komisja Rządowa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego rozpoczęła pracę nad realizacją planu rozwoju szkolnictwa zawodowego. Na podstawie tego planu powstało kilka szkół. W 1816 r. w Kielcach, pod patronatem księdza Stanisława Staszica, otwarto Szkołę Akademiczno-Górniczną, a w 1823 r. Szkołę Inżynierii Cywilnej Dróg i Mostów przy Uniwersytecie Warszawskim, jednak nie były to uczelnie wielokierunkowe.

Pierwsze próby otwarcia polskich uczelni technicznych podejmowano w okresie, gdy z działy fizyki wyłoniła się elektrotechnika, jako nauka stosowana wiążąca dział fizyki – elektryczność z jej zastosowaniami w praktyce w komunikacji, przemyśle, energetyce i życiu codziennym. Stało się to też w czasie, gdy dochodziło do ważnych odkryć i wynalazków. Pierwszą polską uczelnią wielokierunkową była Szkoła Przygotowawcza do Instytutu Politechnicznego powstała w 1826 r., w Warszawie. Wzorowana na powstałych wcześniej uczelniach europejskich. Osiągnęła poziom uczelni politechnicznej złożonej z czterech oddziałów: mechanicznego, rękodzielniczo-chemicznego, inżynierii cywilnej i handlowego, jednak ze względu na represje po Powstaniu Listopadowym została w 1831 r. zlikwidowana.

Po jej zamknięciu w zaborze rosyjskim czyniono jednak nieustanne próby powołania uczelni technicznej. Przykładowo w Puławach w okresie 1862-63 działał Instytut Politechniczny. Został zamknięty, ze względu na represje po Powstaniu Styczniowym. Również w Łodzi w latach 1864-66 czyniono starania utworzenia uczelni technicznej. Były one bardzo zaawansowane, jednak okazały się bezskuteczne. Ponowiono je jeszcze w 1876 r.

W tym okresie w Królestwie Polskim zaczął rozwijać się przemysł, co potęgowało starania o utworzenie politechniki, podejmowane przez sfery przemysłowe i środowiska naukowo-techniczne. Było zapotrzebowanie na kadry techniczne i inżynierskie, jednak brak odpowiedniej uczelni w Królestwie powodował, że polska młodzież wyjeżdżała na studia za jego granicę (Rosja, Niemcy, Francja, Szwajcaria, Belgia itd.). Jedynie w zaborze austriackim istniała możliwość

studiów technicznych we Lwowie, gdzie od 1844 r. działała Akademia Techniczna. Od 1870 r. zaczęto wprowadzać tam, jako wykładowy język polski, a w 1877 r. przekształcono ją w czterowydziałową C. K. Szkołę Politechniczną z polskim językiem wykładowym. W 1890 r. powołano Katedrę Elektrotechniki, a w 1911 Oddział Elektrotechniczny i rozpoczęto kształcenie inżynierów elektryków.

Po wstąpieniu na tron cara Mikołaja II w 1894 r. doszło do zmiany sytuacji politycznej. Minister Siergiej J. Witte przeprowadził reformę systemu oświatowego, co dało nowe możliwości w staraniach zmierzających do otwarcia uczelni technicznych. W 1895 r. powstała w Warszawie prywatna szkoła techniczna założona przez H. Wawelberga i S. Rotwanda.

Próby utworzenia polskiej uczelni technicznej. Powstanie rosyjskiego Instytutu Politechnicznego w Warszawie.

W 1897 r. rozpoczęto w Warszawie kolejne starania o polską uczelnię. Członkowie Sekcji Technicznej Warszawskiego Oddziału Towarzystwa Popierania Rosyjskiego Przemysłu i Handlu zorganizowali komisję pod przewodnictwem Kazimierza Obrębowicza i przygotowali memoriał skierowany do generał-gubernatora warszawskiego Aleksandra Imeretyńskiego. Generał po zapoznaniu się z nim przygotował własny memoriał o sytuacji w Królestwie i wysłał go do cara Mikołaja II. W czasie odwiedzin cara w Warszawie, mieszkańcy skierowali prośbę do niego oraz zebrali milion rubli na ten cel. Car wyraził zgodę na otwarcie Instytutu i powołano odpowiednie komisje. Na cele budowy zebrano w sumie ok. 3,5 mln rubli. W czerwcu 1898 r. wydano dekret o utworzeniu, jednak nie polskiego, lecz rosyjskiego Warszawskiego Instytutu Politechnicznego im. Cara Mikołaja II (dalej IP). We wrześniu 1898 r. nastąpiło oficjalne otwarcie uczelni. Dyrektorem IP został A. J. Lagorio. Uczelnia zaczęła funkcjonować w dawnej fabryce Union. Choć powstała z polskiej inicjatywy była uczelnią rosyjską, z rosyjskim językiem wykładowym i głównie rosyjską kadrą naukową. Studia trwały cztery lata, a w programach przeważały podstawowe przedmioty ścisłe i podstawowe techniczne. Na wyższych latach były przedmioty zawodowe, zaś o końcowej specjalizacji decydował wybór pracy dyplomowej.

W 1901 r. powstała Katedra Elektrotechniki, kierowana przez prof. Aleksandra Wulfa, w której laborantem, a później asystentem był Mieczysław Pożaryski. W Gmachu Fizyki tej uczelni powstało Laboratorium Elektrotechniczne. W programie zajęć był wykład z elektrotechniki oraz jako uzupełnienie wykładów ćwiczenia projektowe z zakresu: urządzeń i maszyn elektrycznych. Elektrotechnika była wykładana na wszystkich wydziałach. Studenci z Wydziału Mechanicznego mogli się specjalizować w elektrotechnice, musieli wówczas uczęszczać na wykłady z elektrotechniki specjalnej i odbyć zajęcia w laboratorium elektrotechnicznym. Tematyka elektrotechniki występowała również w wykładach profesora Wiktora Biernackiego, który na zajęciach z fizyki omawiał fale elektromagnetyczne.

Studenci Instytutu Politechnicznego angażowali się w działalność społeczną i polityczną. Uczestniczyli w tajnych pracach oświatowych na terenie Warszawy oraz w ruchu niepodległościowym. Wojna rosyjsko-japońska (1904-05) stworzyła nową sytuację polityczną. Studenci wzmogli swoją działalność poza uczelnią. W Królestwie Polskim w kilku miastach w 1905 r. wybuchły strajki. Zdarzenia w 1905 r., zapoczątkowały duży ruch rewolucyjny ogarniający Rosję. W strajki włączyli się studenci warszawscy, organizując wiec. Domagali się m.in. wprowadzenia polskiego języka wykładowego. W styczniu 1905 uczelnie zostały

tymczasowo zamknięte. Na jesieni próbowano je ponownie otworzyć, jednak studenci dalej ją bojkotowali. Rada Profesorów IP odrzuciła propozycję zmian statutu uczelni, mimo, że niektórzy z nich popierali postulaty studentów. W listopadzie 1905 r. Instytut ostatecznie zamknięto. Skutkiem zamknięcia było uwolnienie części środków i kadry naukowej, które pozwoliło na otwarcie w 1907 r. Dońskiego Instytutu Politechnicznego w Nowoczerkasku. Działalność IP w Warszawie wznowiono jesienią 1908 r. Uczelnia dalej była bojkotowana przez polską młodzież, która kontynuowała naukę lub rozpoczynała studia na politechnikach zagranicznych, bądź we Lwowie. Sprawność studiów była bardzo niska, dodatkowo wprowadzono trudne egzaminy, od zdania których zależał wpis na kolejny semestr. Część studentów studiowała rok lub dwa i kontynuowała naukę zagranicą. Po 1908 r. absolwentów było niewielu, do 1915 r. łącznie 306. Mimo krótkiego okresu działalności uczelnia miała wpływ na rozwój polskiego środowiska technicznego. Gdy powstawała polska Politechnika Warszawska część wychowanków Instytutu kontynuowała swą pracę na nowo powstałej uczelni [...].

Pełny tekst artykułu znajdziecie Państwo na stronach:

<https://www.ee.pw.edu.pl/100-lecie/> w zakładce Aktualności jubileuszowe

lub

<https://www.sigma-not.pl/zeszyt-6532-wiadomosci-elektrotechniczne-2021-5.html>

dr Przemysław Sadłowski, Pracownia Historyczna SEP

dr hab. inż. Jerzy Hickiewicz, prof. Politechniki Opolskiej, Pracownia Historyczna SEP